

Riport az egykori ciszterci Szent Imre Gimnázium diákjával, Dr. Császár Ákos akadémikus, matematika professzorral

Dr. Császár Ákos 1934-42 között volt a Szent Imre Gimnázium tanulója. Nagy izgalommal készültem a nemzetközi hírnű tudóssal való találkozásra. Szerencsére aggodalmam feleslegesnek bizonyult. Császár professzor úr igen közvetlenül, készségesen válaszolt kérdéseimre.

- *Mint mai diákot érdekelne - tettem fel az első kérdést - milyen volt a természettudományi tantárgyak oktatása az egyházi gimnáziumban?*

- A természettudományi tantárgyak a szellemi alkotás révén létrejövő objektumokkal foglalkoznak, - kezdte válaszát a professzor úr - ezért világnézeti konfliktus a természettudomány és a vallás között nincs. A teológia a természettudományt más szempontból vizsgálja, s ezért nem is ütközhetnek. A természettudományi tantárgyakat kiváló tanárok tanították. Pl. természetrajz tanárunk, dr. Gimesi Nándor rendkívül jó tanár volt, aki később egyetemi tanár és kitűnő természettudós lett.

- *Professzor úr, milyen indíttatást kapott a Szent Imre Gimnáziumtól?*

- Szinte mindent ennek a gimnáziumnak köszönhetek. Akkor még nyolc osztályos gimnázium volt. A gimnázium első négy osztályában Hadarits Vendel személyében kitűnő matematika tanárom volt, aki később Endrédy Vendel néven a zirci kongregáció apátja lett, 1939-ben. Az első órán a bűvös négyzetekkel foglalkoztunk, talán azért, hogy gyakoroltassa velünk az összeadást. Majd megmutatta, hogy hogyan lehet ilyen bűvös négyzetet készíteni. (Itt szeretném megjegyezni, hogy a professzor úr engem is beavatott a bűvös négyzetek elkészítésének rejtélyébe). Minden túlzás nélkül állíthatom, hogy akkor, ott 10 éves koromban eldöntöttem, hogy matematikus leszek. A tanár úr általában külön feladatokat adott nekem, s olyan módszereket mutatott meg, ami nem volt az első osztály anyaga. Ilyen volt pl. a Héron-képlet. Ezután nemsokkal egy dolgozatunkban olyan példa volt, amelynél meg volt adva a háromszög oldala és ki kellett számolni a háromszög területét. Ezt úgy kellett volna megoldani, hogy a háromszög egy oldalához megszerkesztjük a hozzátartozó magasságot és azt vonalzóval lemérve már ki tudjuk számolni a háromszög területét. De mivel már tudtam a Héron-képletet, én azzal oldottam meg ezt a feladatot. Hadarits Vendel tanár úr megmutatta a dolgozatomat az igazgatónak, aki ekkor Bitter Illés volt, s év végén jutalomkönyvet kaptam. Hadarits Vendel apáttá való kinevezése után, az 5. osztályban Lovas Ambró lett a tanárunk, aki a rend feloszlatása után Lovas Antal néven a világi gimnáziumban is tanított. Utána még több tanárom volt, de egyik sem

gyakorolt akkora hatást rám, mint Hadarits Vendel azon a bizonyos első órán.

Hetedikes lehettem, amikor komolyabb matematikai témában tettem felfedezést, vagy legalábbis azt hittem, mert mint később kiderült, hogy csak azért volt új a számomra, mert még nem olvastam róla. Ezt a "felfedezésemet" elküldtem Hadarits Vendel apát úrnak, aki azt ajánlotta, hogy forduljak Sárközi Pál bencés szerzeteshez a Pannonhalmi Tanárképző Főiskola tanárához, mert ő már túl kicsi ehhez.

- *Említette a professzor úr, hogy jutalomkönyvet kapott, gondolom az is kapcsolatban állt a matematikával. Mi volt a könyv címe?*

- Az év végén már leendő matematikusként tartottak számon és jutalomkönyvként Dávid Lajos: A két Bolyai élete és munkássága című könyvét kaptam. A nyári szünetben el is olvastam, sőt kísérletet tettem a párhuzamossági axióma levezetésére. Ezt összesen bemutattam tanáromnak, aki persze öt perc alatt elmondta, hogy mi a hiba benne.

- *Professzor úr hogyan látta az akkori iskolai években a tanár-diák viszonyt?*

- A tanár és a diák közötti kapcsolat a tanár egyéniségétől függött. Emlékszem, hogy a történelem órán a légkör mindig igen vidám volt. Természetrajz órákon már nem voltunk annyira vidámak. Gyimesi Nándor nagyszerű tudós volt és mindig nagyon sok anyagot adott le. A tárgy megszerettetése helyett azonban az erőszakos fegyelmezés eszközéhez folyamodott.

- *Jövőre érettségizni fogok, és szeretném megkérdezni a professzor úrtól, hogy ennyi év távlatából emlékszik-e még az érettségi tételeire?*

- Magyarból, görögből, németből, latinból, matematikából és fizikából tettem érettségit. Különösen emlékszem a fizika érettségimre, melyre nem az iskolai tankönyvből, hanem egyénileg készültem fel, mivel az atomfizika - melyből érettségit tettem - nem volt hivatalos tananyag.

- *Riportot Császár Ákos professzor úrral nem lehet úgy készíteni, hogy ne említsük meg a Császár-testet. Professzor úr elmondaná mi is ez?*

- Az 1948-ban megrendezett Kürschak József matematika verseny egyik feladata így szólt: "Bizonyítandó, hogy a tetraéderen kívül nincs más olyan poliéder, amelynek bármely két csúcsát él köti össze." Szokás volt akkor, hogy az érdeklődő matematikusok is elmehettek a versenyre nézőnek. Ott láttam meg ezt a feladatot. A megoldás igen egyszerű, ha a poliéder konvex. Az ilyen test határoló lapjai a gömbbel homeomorf felületet adnak. Tehát, ha a poliéder konvex, akkor az Euler-féle poliédertételből könnyen kiszámolható, hogy nincs más ilyen poliéder, a tetraéderen kívül. Vannak olyan poliéder felületek, amelyek mentőöv alakú tónusfelülettel homeomorfak. Az Euler-féle összefüggés az ilyen poliéderekre is igaz. Ezt megoldva a következő eredményt kapjuk: a testnek 7 csúcsa, 14 lapja és 21 éle van. Kérdés, hogy létezik-e ilyen test, és hogy geometriailag elkészíthető-e. A verseny másnapján néhány órás próbálkozás után sikerült a feladat általánosítását megoldanom, és így született a Császár-poliéder.

- *Végül szeretném megkérdezni, a matematikán kívül szabad idejében milyen más tudományok területek iránt érdeklődik?*

- Szívesen foglalkozom nyelvtudományi kérdésekkel és nagyon szeretem a botanikát.

- Köszönöm professzor úr, hogy lehetőséget adott erre a beszélgetésre. Nagy öröm volt számomra Önnel találkozni és remélem én is ilyen tisztelettel fogok visszaemlékezni egykori iskolámra és tanáiraikra.

